

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Κοινωνική ένταξη»**(διερευνητική γνωμοδότηση)**

(2010/C 128/03)

Εισηγητής: **ο κ. KING**

Με επιστολή της, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, η κ. Cecilia Malmström, Υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Σουηδίας, ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να καταρτίσει διερευνητική γνωμοδότηση με θέμα:

«Κοινωνική ένταξη»

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη» στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, επεξεργάστηκε τη γνωμοδότησή του στις 15 Οκτωβρίου με βάση την εισηγητική έκθεση της **κ. KING**.

Κατά την 457^η σύνοδο ολομέλειάς της, της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2009 (συνεδρίαση της 4ης Νοεμβρίου 2009), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 130 ψήφους υπέρ, χωρίς ψήφους κατά και 4 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση:

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Στο μέλλον, η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση πρέπει να δίνει περισσότερη προσοχή στους στόχους της κοινωνικής συνοχής, όπως αναφέρει η νέα έκθεση για το θέμα, που δημοσιεύτηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 29 Σεπτεμβρίου 2009. Στην έκθεση της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας επισημαίνεται ότι η κοινωνική προστασία, μόνη της, δεν αρκεί για να αποτρέψει τη φτώχεια και τον αποκλεισμό και διατυπώνεται η έκκληση να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε στόχους όπως η καταπολέμηση της φτώχειας των παιδιών και η προώθηση μέτρων για την ενεργό ένταξη.

Τα πρώτα θύματα του αποκλεισμού είναι συνήθως οι φτωχοί, οι ανειδίκευτοι, οι μετανάστες, τα μέλη εθνοτικών ή πολιτισμικών μειονοτήτων, τα άτομα με αναπηρίες, τα άτομα που ζουν απομονωμένα ή σε κακές συνθήκες στέγασης και οι άστεγοι.

Αν και η εργασία δεν εξασφαλίζει αυτομάτως την αποφυγή του αποκλεισμού και του κινδύνου της φτώχειας, η απασχόληση παραμένει το καλύτερο μέσο για την κοινωνική ένταξη.

1.2. Η σουηδική προεδρία φιλοδοξεί να καταπολεμήσει τις αρνητικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών. Προτεραιότητά της θα αποτελέσει η λήψη μέτρων σχετικά με την αγορά εργασίας με στόχο τον περιορισμό της ανεργίας, τη μείωση του αριθμού των ατόμων που βρίσκονται εκτός αυτής, καθώς και την εκ νέου απασχόληση των προσφάτως απολυθέντων. Επίσης, η προεδρία επιθυμεί να θέσει τα θεμέλια για τη δημιουργία νέων βιώσιμων θέσεων εργασίας μακράς διάρκειας.

1.3. Στις εργασίες της συνόδου κορυφής της Ομάδας των G20 που ολοκληρώθηκε προσφάτως, αναφέρθηκε ότι τα κράτη μέλη, και η ΕΕ, επέτυχαν φέτος να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και να διασώσουν αρκετές από τις ήδη υπάρχουσες, με αποτέλεσμα να μετριαστεί ο αντίκτυπος της κρίσης για αρκετούς από τους πολίτες της ΕΕ. Οι προσπάθειες των κρατών μελών επικεντρώθηκαν στη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας και την εξασφάλιση του εισοδήματος των νοικοκυριών.

1.4. Ωστόσο, μια από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ έγκειται στο γεγονός ότι πολλοί από τους πολίτες της που είναι σε ηλικία να εργαστούν, δεν είχαν απασχόληση ούτε κατά την περίοδο της οικονομικής ανάπτυξης. Επιπροσθέτως, το εισόδημα μιας μερίδας πολιτών δεν επαρκεί, για να εξέλθουν από τα επίπεδα φτώχειας. Συνάγεται, λοιπόν, ότι παρά τις σύντομες ενέργειες για την ενίσχυση της ανάκαμψης, ο αριθμός αυτών των πολιτών αυξήθηκε τους τελευταίους 18 μήνες, ενώ ο κοινωνικός αντίκτυπος της ύφεσης δεν είναι ακόμα πλήρως ορατός.

1.5. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στις περιπτώσεις των πλέον αποκομμένων ανέργων από την αγορά εργασίας, μέσω κυρίως σύντομων ενεργειών για την εφαρμογή των κοινών αρχών ενεργούς ένταξης που υιοθέτησε το Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2008. Πρόκειται για τα άτομα χαμηλής εξειδίκευσης, τα οποία έχουν λιγότερες ευκαιρίες κατάρτισης και δια βίου μάθησης, τα άτομα που είναι επιφορτισμένα με τη φροντίδα οικείου προσώπου (ιδίως οι γυναίκες), τους πρόωρα συνταξιοδοτούμενους, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα μέλη μειονοτήτων, τους μετανάστες και τους νέους.

1.6. Η ΕΟΚΕ προτείνει την εφαρμογή της ανοικτής μεθόδου συντονισμού για την εξεύρεση των βέλτιστων πρακτικών μετάβασης από την εκπαίδευση/κατάρτιση στην απασχόληση και αντιστοίχως από τα οικιακά ή τις δραστηριότητες του πολίτη στην απασχόληση, καθώς και για την αντιμετώπιση των βασικών προβλημάτων στην αγορά εργασίας και τη γενικότερη κοινωνική συμμετοχή.

1.7. Η ΕΟΚΕ γνωρίζει ότι η προστασία και οι κοινωνικές υπηρεσίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την κρατική χρηματοδότηση, την οποία πολλά κράτη μέλη σκοπεύουν να περικόψουν εξαιτίας της τρέχουσας κρίσης. Συνεπώς, εκφράζει την αντίθεσή της με κάθε προσπάθεια αποδυνάμωσης της αλληλεγγύης στην οποία θεμελιώνεται η κοινωνική προστασία και η οποία είναι ωφέλιμη για την Ευρώπη. Κρίνει αναγκαίο να ληφθούν μέτρα τα οποία συμβάλλουν στη διατήρηση της προστασίας και διευκολύνουν συγχρόνως την μετάβαση στην απασχόληση και τη διασφάλιση των θέσεων εργασίας.

1.8. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τη σημασία της δια βίου μάθησης και κατάρτισης για τη μεγαλύτερη απασχολησιμότητα των πολιτών της ΕΕ και επισημαίνει το παράδοξο φαινόμενο ότι τα άτομα με πιο περιορισμένη εκπαίδευση, διαθέτουν λιγότερες ευκαιρίες δια βίου μάθησης και κατάρτισης. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ συνιστά να εξασφαλισθεί η δυνατότητα πρόσβασης όλων των πολιτών στη δια βίου μάθηση και κατάρτιση.

1.9. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τη θέση της Επιτροπής ότι επιβάλλεται να υπάρξει συντονισμός και συνεργασία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο με τη συμμετοχή των τοπικών αρχών, των κοινωνικών εταίρων, την κοινωνία πολιτών και μάλιστα, όχι μόνο στον τομέα της απασχόλησης, αλλά και σε ζητήματα στέγασης, υγείας και εδαφικής ένταξης.

2. Ιστορικό και ευρύτερο πλαίσιο

2.1. Οι ευρωπαϊκές οικονομίες και κοινωνίες αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή, η τεχνολογική πρόοδος, η παγκοσμιοποίηση και η γήρανση του πληθυσμού. Παρά το θετικό της πρόσημο, η αυξημένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας τις τελευταίες δεκαετίες συνοδεύτηκε από σταθερά υψηλά επίπεδα γενικής φτώχειας και φτώχειας στην εργασία, σημαντικό κατακερματισμό της αγοράς εργασίας και ελάχιστη μείωση του αριθμού των νοικοκυριών χωρίς απασχόληση. Δεδομένου ότι η καλύτερη ασφαλιστική δικλείδα κατά της φτώχειας και του αποκλεισμού είναι μια ποιοτική εργασία, η γνωμοδότηση εστιάζει στη σχέση απασχόλησης και ένταξης.

2.2. Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση συνιστά την πιο πρόσφατη πρόκληση, η οποία εξαπλώθηκε και στην πραγματική οικονομία με τη σημαντική επιδείνωση της κατάστασης της αγοράς εργασίας εξαιτίας της μειωμένης ζήτησης και της χρηματοδοτικής δυσπραγίας⁽¹⁾. Ο εποχικός δείκτης ανεργίας της ΕΕ των 27 τον Μάρτιο του 2009 ανήλθε στο 8,3 % έναντι 6,7 % τον Μάρτιο του 2008. Τούτο συνιστά αντιστροφή της προηγούμενης τάσης, δεδομένου ότι ο δείκτης ανεργίας στην ΕΕ των 25 είχε μειωθεί κατά τα προηγούμενα έτη από το 8,9 % τον Μάρτιο του 2005, στο 8,4 % τον Μάρτιο του 2006 και στο 7,3 % τον ίδιο μήνα το 2007. Αν και η εικόνα διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα, είναι γεγονός ότι αυτή η βαθιά οικονομική κρίση έχει επηρεάσει όλα τα κράτη μέλη και τους περισσότερους τομείς. Οι χώρες που επλήγησαν περισσότερο είναι η Ισπανία, η Ιρλανδία και οι χώρες της Βαλτικής όπου ο δείκτης ανεργίας διπλασιάστηκε ή και τριπλασιάστηκε, όπως στην περίπτωση των χωρών της Βαλτικής. Μάλιστα, αυτή η αυξητική τάση αναμένεται να συνεχιστεί.

2.3. Οι σημερινές δέσμες δημοσιονομικών και λοιπών μέτρων ανάκαμψης που εφήρμοσαν σχεδόν όλα τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της κρίσης έχουν ως πρώτιστο στόχο τη σταθεροποίηση των χρηματοοικονομικών συστημάτων για τον μετριασμό του αρνητικού κοινωνικού αντικτύπου και, στη συνέχεια, την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης. Αν και το πλαίσιο δράσης του εκάστοτε κράτους μέλους παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, παρατηρείται μια γενική τάση έμφασης στις πολιτικές διατήρησης της απασχόλησης των εργαζομένων, προαγωγής της επανένταξης στην αγορά εργασίας, ενίσχυσης του εισοδήματος των πολιτών, προστασίας των ενυπόθηκων οφειλετών από την κατάσχεση, διευκόλυνσης της πρόσβασης στην πίστωση, καθώς και επενδύσεων στις κοινωνικές υποδομές και υποδομές υγείας με σκοπό τόσο την ενδυνάμωση της απασχόλησης όσο και την ευκολότερη πρόσβαση

στις υπηρεσίες⁽²⁾. Εντούτοις, η σουηδική προεδρία θεωρεί ότι η εφαρμογή των απαιτούμενων μέτρων για την καταπολέμηση της κρίσης πρέπει να συνοδεύεται από διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των υπόλοιπων προκλήσεων που αντιμετώπιζε η ΕΕ ακόμα και πριν από την κρίση (π.χ. δημογραφικές μεταβολές, παγκοσμιοποίηση), δεδομένου ότι πολλοί απασχολήσιμοι πολίτες της ΕΕ δεν μπορούσαν να βρουν εργασία, παρά τις σχετικά θετικές επιδόσεις της οικονομίας.

2.4. Η σουηδική προεδρία θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στα εξής:

2.4.1. Ο τρόπος με τον οποίο τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντιμετωπίσουν από κοινού μια ταχεία αύξηση των ποσοστών ανεργίας εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

2.4.2. Το είδος των μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για την αποτελεσματική αύξηση της αγοράς εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για τη διευκόλυνση της επανόδου των ατόμων στην αγορά εργασίας.

Ο σκοπός είναι η αντιστάθμιση των βραχυπρόθεσμων επιπτώσεων της κρίσης και η διασφάλιση της ευόδωσης των μακροπρόθεσμων στόχων των κρατών μελών για ευρεία απασχόληση στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

3. Απασχόληση και κοινωνική ένταξη

3.1. Η ενίσχυση της ασφαλούς μετάβασης.

3.1.1. Η μετάβαση και η κοινωνική κινητικότητα υπήρξαν ανέκαθεν αναπόσπαστο στοιχείο του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής. Οι αλλαγές που επέφερε και επιφέρει η παγκοσμιοποίηση υπογραμμίζουν την ανάγκη ύπαρξης συστημάτων κοινωνικής και οικονομικής διακυβέρνησης με σαφή προσανατολισμό προς τη μετάβαση και την κοινωνική κινητικότητα. Ο συνδυασμός των στρατηγικών ενεργοποίησης, επανένταξης, και εκ νέου ενσωμάτωσης στην αγορά εργασίας με την κοινωνική προστασία πρέπει να αποτελέσει στόχο πολιτικής. Η σχετική βιβλιογραφία κάνει λόγο για τουλάχιστον πέντε μεταβατικές φάσεις⁽³⁾: τη μετάβαση από την εκπαίδευση/κατάρτιση στην απασχόληση, τη μετάβαση από μια μορφή απασχόλησης σε μια άλλη (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης), τη μετάβαση από και προς την απασχόληση στα οικιακά και τις δραστηριότητες του πολίτη, τη μετάβαση από την απασχόληση στην αναπηρία και τη μετάβαση από την απασχόληση στη συνταξιοδότηση. Ο στόχος είναι να παρέχονται στα άτομα, εφόσον έχουν πειστεί ότι η μετάβαση έχει αντίκρισμα, κίνητρα αναζήτησης εργασίας παράλληλα με την απαραίτητη στήριξη και την εξασφάλιση όλων των υλικών τους αναγκών.

(1) Βλ. σημείο 2.1 της γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ της 11/6/με θέμα «Αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής για την απασχόληση», εισιγητής: ο κ. Greif. (EE C 306 της 16.12.2009)

(2) <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp? type =3 & policyArea =750 & subCategory =758 & country =0 & year =0 & advSearchKey = & mode = advancedSubmit&langId = en: The next full update is due in November 2009>

(3) Schmid, G. (2002) «Wege in eine neue Vollbeschäftigung, Übergangsarbeitsmärkte und aktivierende Arbeitsmarktpolitik», Frankfurt: Campus Verlag.

3.1.2. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να ληφθεί για το θέμα της μετάβασης από την εκπαίδευση/κατάρτιση στην απασχόληση, εφόσον μεγάλη μερίδα των νέων είχε αποκλειστεί σε δυσανάλογο βαθμό από την αγορά εργασίας κατά την περίοδο της οικονομικής ανάπτυξης και τώρα έχει πληγεί επίσης δυσανάλογα από τη χρηματοοικονομική κρίση ⁽⁴⁾. Παρά το γεγονός ότι τα προσόντα της σήμερα είναι περισσότερα σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές, η σημερινή νεολαία εντάσσεται με μεγαλύτερη καθυστέρηση στην αγορά εργασίας, βιώνει συνθήκες μεγαλύτερης επαγγελματικής αστάθειας και εκτίθεται σε μεγαλύτερο κίνδυνο κατακερματισμού της αγοράς εργασίας και ανεργίας. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει και επικριμάζει την έμφαση που δίνει η Επιτροπή στη σχετική ανακοίνωσή της για την «άμεση υποστήριξη των νέων» ⁽⁵⁾, ωστόσο σημειώνει ότι παράμετροι όπως η ποιοτική κατάρτιση και η πρακτική μαθητεία χρήζουν αξιολόγησης και αναθεώρησης προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεχής συνάφειά τους. Οι συστάσεις της ΕΟΚΕ για την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων εκτίθενται στη γνωμοδότηση με τίτλο «Απασχόληση των κατηγοριών προτεραιότητας» ⁽⁶⁾. Εν προκειμένω, η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι οι εθνικές μειονότητες, οι μοναδικοί γονείς και τα άτομα χαμηλής εξειδίκευσης διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και απομάκρυνσης από την αγορά εργασίας.

3.1.3. Η μετάβαση από και προς την απασχόληση στα οικιακά και στις δραστηριότητες του πολίτη επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις γυναίκες και τις επιλογές τους όσον αφορά τις συμβάσεις εργασίας ή τον χρόνο αποχής τους από την αγορά εργασίας. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ προτείνει τη λήψη περαιτέρω μέτρων για τον σεβασμό της ισότητας των φύλων.

3.2. Σχεδιασμός και εφαρμογή ολοκληρωμένης πολιτικής, προσαρμοσμένες δράσεις, και αναβαθμισμένη διακυβέρνηση.

3.2.1. Καθώς αρχίζει να συγκεντρώνεται πείρα στο θέμα των πολιτικών ενεργοποίησης, διαφαίνονται ορισμένες πτυχές της «ορθής πολιτικής μετάβασης». Συγκεκριμένα, τα κίνητρα και η υποστήριξη είναι δύο παράγοντες που προβάλλουν ιδιαίτερα σημαντικοί. Οι πολιτικές μετάβασης της αγοράς εργασίας πρέπει να εξεταστούν από κοινού με τις στρατηγικές ένταξης, ιδίως όσον αφορά τις πιο έμμεσες, για τις οποίες χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια. Η ΕΟΚΕ είναι της άποψης ⁽⁷⁾ ότι, λόγω της κρίσης, καθίσταται ακόμα πιο επιτακτική και επείγουσα η εφαρμογή διεξοδικών πολιτικών ενεργών ένταξης που θα συνδυάζουν και θα εξισορροπούν μέτρα διεύρυνσης της αγοράς εργασίας, ευκολότερης πρόσβασης σε υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και εξασφάλισης επαρκούς ελάχιστου εισοδήματος.

3.2.2. Όσον αφορά το σημαντικό μέρος του ενεργού πληθυσμού που πρέπει να ενταχθεί στην αγορά εργασίας, η ΕΟΚΕ επικριμάζει τη σύσταση της Επιτροπής για ⁽⁸⁾ μεγαλύτερη συμμετοχή και καλύτερο συντονισμό σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ συνιστά την πραγματοποίηση περισσότερο εξατομικευμένων παρεμβάσεων. Τούτο δε κρίνεται επιβεβλημένο διότι οι συμβουλευτικές υπηρεσίες που βρίσκονται μεταφορικά και γεωγραφικά εγγύς στους πολίτες και τους παρέχουν καθοδήγηση σχεδιασμένη κατά περίπτωση, αν όχι στο άτομο, σε διάφορες ομάδες, είναι ζωτικού χαρακτήρα για τις μεταρρυθμίσεις. Τα σχέδια κοινωνικής οικονομίας και οι οργανισμοί συχνά πρωτοστατούν σε αυτές τις προσπάθειες μέσω τόσο υποστηρικτικών προγραμμάτων για την εργασία όσο και μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας για τους πλέον αποκομμένους από την αγορά εργασίας.

3.2.3. Υπό αυτό το πρίσμα, η ΕΟΚΕ προτείνει επίσης να συνδυαστεί ο κοινωνικός διάλογος με τον αντίστοιχο των πολιτών. Ορισμένα δε κράτη μέλη έχουν ήδη αρχίσει να διεξάγουν ένα τέτοιου είδους διάλογο. Τούτο αναμένεται να επιτρέψει την ουσιαστική συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών στη διαμόρφωση πολιτικών για την προαγωγή της κοινωνικής ένταξης στην Ευρώπη. Οι εν λόγω οργανώσεις διαθέτουν την πείρα, την απαραίτητη γνώση και συχνά ισχυρούς δεσμούς με τις πιο ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού όπως οι άποροι, τα παιδιά, οι νέοι, οι οικογένειες που βρίσκονται σε επισφαλή θέση, οι μετανάστες, οι εθνικές μειονότητες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι ηλικιωμένοι. Σύμφωνα με σχετικές έρευνες, αυτή η ποιότητα και επάρκεια των ειδικών και των οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στον χώρο αποτελεί σημαντικό στοιχείο χρηστής πρακτικής, και το ίδιο ισχύει για τη γνώση και τη δυνατότητα συνεργασίας με τις μειονεκτούσες ομάδες.

3.2.4. Η ΕΟΚΕ συντάσσεται με τις συστάσεις της ανακοίνωσης της Επιτροπής ⁽⁹⁾ για αρτιότερη συνεργασία μεταξύ των κρατικών φορέων, των δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών απασχόλησης, των κοινωνικών υπηρεσιών, των οργάνων επιμόρφωσης ενηλίκων, των κοινωνικών εταιριών και της κοινωνίας πολιτών προκειμένου να αυξηθούν οι πιθανότητες επιτυχίας των μειονεκτούντων στην αγορά εργασίας. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη διασύνδεσης διαφόρων τύπων παρεμβάσεων των υπηρεσιών όπως η υγεία, εκπαίδευση, στέγαση δεδομένου ότι έχει αποδειχθεί ότι πρόκειται για στοιχείο ορθής πρακτικής.

3.3. Στρατηγική της Λισσαβώνας

3.3.1. Η στρατηγική της Λισσαβώνας της ΕΕ δίνει έμφαση στο ζήτημα της κοινωνικής ένταξης εντός της ΕΕ. Θέτει ως αντικειμενικό σκοπό την προαγωγή μιας πιο σφαιρικής οικονομίας που θα συνδυάζει την αποτελεσματικότητα με τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας, σε συνδυασμό με ένα υψηλότερο επίπεδο κοινωνικής προστασίας και μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική συνοχή. Αυτή είναι, άλλωστε, και η βάση των ευρωπαϊκών οικονομικών και κοινωνικών μοντέλων. Η στρατηγική της ΕΕ μετά το 2010 πρέπει να διέπεται από σαφέστερη αντίληψη των κύριων κοινωνικών προκλήσεων και να διαθέτει αναθεωρημένα μέσα στους τομείς της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης. Από την πλευρά

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/youth/news/news1389_en.htm

⁽⁵⁾ Βλ. «Κοινή δέσμευση για την απασχόληση» (COM(2009) 257 τελικό), σ. 8.

⁽⁶⁾ Βλ. σημείο 5 της γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ της 12.7.2007 με θέμα «Απασχόληση των κατηγοριών προτεραιότητας (Στρατηγική της Λισσαβώνας)», εισηγητής: ο κ. Greif (ΕΕ C 256 της 27.10.2007)

⁽⁷⁾ See: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:307:0011:0014:EN:PDF>.

⁽⁸⁾ Βλ. «Κοινή δέσμευση για την απασχόληση» (COM(2009) 257 τελικό), σ. 13.

⁽⁹⁾ Βλ. «Κοινή δέσμευση για την απασχόληση» (COM(2009) 257 τελικό), σ. 9.

της, η ΕΟΚΕ βρίσκεται επί του παρόντος στο στάδιο της κατάρτισης γνωμοδότησης για το διάδοχο καθεστώς της στρατηγικής της Λισσαβώνας.

3.3.2. Η στρατηγική της Λισσαβώνας αναδεικνύει τον υψηλό βαθμό εξάρτησης της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας από παράγοντες όπως οι πολιτικές ενεργούς απασχόλησης, το ορθολογικό μακροοικονομικό πλαίσιο, οι επενδύσεις στις δεξιότητες, στην έρευνα και στην υποδομή, καθώς και η καλύτερη ρύθμιση και η προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος και της καινοτομίας. Καθώς συνεχίζεται η φθίνουσα πορεία της αγοράς εργασίας λόγω της οικονομικής δυσπραγίας, απαιτούνται επιπρόσθετες ενέργειες δεδομένου ότι η κρίση πλήττει πρωτίστως τον ανθρώπινο παράγοντα. Η κρίση αναμένεται να αλλάξει άρδην τις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας. Πρέπει να δοθούν στους εργαζόμενους και στις εταιρείες τα απαραίτητα μέσα έτσι ώστε να προσαρμοστούν επιτυχώς στα νέα δεδομένα, ήτοι να διατηρηθούν οι υπάρχουσες θέσεις εργασίας, να καλλιεργήσουν οι εργαζόμενοι τις δεξιότητές τους σε όλα τα επίπεδα –ιδίως τα άτομα χαμηλής εξειδίκευσης– να αποκτήσουν οι άνεργοι ξανά εργασία και να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για νέες θέσεις εργασίας.

3.4. Αντιμετώπιση της ευελιξίας με ασφάλεια σε περιόδους κρίσης ⁽¹⁰⁾

Υπό το πρίσμα μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής ενίσχυσης της ευελιξίας αλλά και της ασφάλειας στην αγορά εργασίας, καθώς και της υποστήριξης όσων έχουν τεθεί προσωρινά εκτός αυτής, η ΕΟΚΕ κρίνει ότι:

3.4.1. Η έννοια της ευελιξίας με ασφάλεια στην απασχόληση καθίσταται ακόμα πιο σημαντική και επικαιρή στην παρούσα δυσχερή οικονομική συγκυρία με τα φαινόμενα της αυξανόμενης ανεργίας, της φτώχειας, του κατακερματισμού και της επιτακτικής ανάγκης τόνωσης της οικονομικής ανάπτυξης, της δημιουργίας νέων και καλύτερων θέσεων εργασίας και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.

3.4.2. Η εφαρμογή της πολιτικής ευελιξίας με ασφάλεια προϋποθέτει αφενός μεν την ύπαρξη ευνοϊκών παραγόντων κοινωνικής προστασίας, αφετέρου δε μια ανοικτή και επιμορφωτική αγορά που θα παρέχει σαφή κίνητρα εργασίας, υποστηρικτικά προς τους άλλους παράγοντες και σε συνδυασμό με πολιτικές για την άρση βασικών κωλυμάτων συμμετοχής και την προώθηση της δημιουργίας και διατήρησης των θέσεων εργασίας, στις οποίες θα συμπεριλαμβάνονται και ποιοτικές θέσεις. Με αυτό τον τρόπο περιορίζεται ο κοινωνικός αποκλεισμός και απομακρύνεται το φάσμα της φτώχειας καθώς καθίσταται πιο προσιτή η αγορά εργασίας σε όλους τους πολίτες και ιδίως στις πιο ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

3.4.3. Οι κοινές αρχές της ευελιξίας με ασφάλεια ως μέσο εφαρμογής της ευρωπαϊκής στρατηγικής απασχόλησης, σε συνδυασμό με σφαιρικές στρατηγικές ενεργούς ένταξης των πλέον αποκομμένων από την αγορά εργασίας, αποτελούν μια σφαιρική στρατηγική για τον συντονισμό των προσπαθειών αντιμετώπισης του αντικτύπου της κρίσης στην απασχόληση και, γενικότερα, στην κοινωνία καθώς και για την προώθηση της οικονομικής ανάκαμψης.

3.4.4. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει τη συμφωνία των κοινωνικών εταίρων της ΕΕ να επιβλέψουν την εφαρμογή των κοινών αρχών ευελιξίας με ασφάλεια της ΕΕ και να διδαχθούν από τις σχετικές εμπειρίες που αποκόμισαν. Η ΕΟΚΕ βρίσκεται στο στάδιο της κατάρτισης γνωμοδότησης με θέμα την ευελιξία με ασφάλεια προκειμένου να συμβάλει με τον τρόπο της στην εφαρμογή των εν λόγω αρχών ⁽¹¹⁾. Καλεί επίσης τα μεν κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την εφαρμογή των κοινών αρχών ενεργούς ένταξης, τη δε Επιτροπή να επιβλέπει συστηματικά την πρόοδο του εγχειρήματος.

4. Πολιτική κοινωνικής προστασίας και ένταξης

4.1. Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμο εργαλείο για την κοινωνική ένταξη, δεδομένου ότι κατοχυρώνουν ένα καθεστώς ανεξάρτητο από την αγορά, περιλαμβάνουν θετικές κρατικές δράσεις και καταπολεμούν μέσω της κοινωνικής αλληλεγγύης τις αιτίες που περιτέλλουν την αυτονομία του ατόμου και τη δυνατότητα των ομάδων των μειονεκτούντων να διαβιούν αξιοπρεπώς. Η επιτυχία του ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας, ιδίως όσον αφορά την αντιμετώπιση των ανισοτήτων, έχει καταγραφεί επαρκώς και αντανακλά τη θεμελιώδη ευρωπαϊκή αρχή της αλληλεγγύης όπως αυτή αναγνωρίζεται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σύμφωνα με την ΕΟΚΕ, η πρωταρχική μέριμνα σχετικά με την κοινωνική προστασία θα πρέπει να είναι η διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων –γενικής εμβέλειας, ακόμα και εάν ποικίλλουν από χώρα σε χώρα ως προς τον τρόπο εφαρμογής–, καθώς και η διευκόλυνση της εκάστοτε μετάβασης, όπως σημειώνεται και ανωτέρω. Θα πρέπει δε να γίνουν όλες οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου οι εν λόγω μεταβάσεις να αποκτήσουν αντίκρουσμα και να καταστεί ευκολότερη, για ορισμένες ομάδες που αντιμετωπίζουν προβλήματα στην αγορά εργασίας, η διαδικασία εύρεσης εργασίας –χωρίς διαφοροποίηση των εσόδων του προϋπολογισμού των κρατών μελών– μέσω της μείωσης του μη μισθολογικού κόστους πρόσληψης για τον εργοδότη, της περικοπής του διοικητικού φόρτου, της ανάλυσης των δυνατοτήτων δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας –κυρίως για τα άτομα χαμηλής εξειδίκευσης– και της μείωσης των αντικινήτρων για απασχόληση. Επίσης, θα πρέπει να αναδιαρθρωθεί ο τρόπος φορολόγησης και χορήγησης των επιδομάτων, συμπεριλαμβανομένων των φοροαπαλλαγών για το δεύτερο ενεργό μέλος της οικογένειας, προκειμένου να καταστεί πιο προσοδοφόρα η εργασία. Τέλος, θα πρέπει να παρασχεθούν κίνητρα στους άνεργους για την ίδρυση δικών τους επιχειρήσεων (π.χ. μέσω της κατάρτισής τους σε θέματα επιχειρηματικότητας και μικροπιστώσεων) μέσω της διασφάλισης της πρόσβασης στις υπηρεσίες που μεριμνούν για τη συμμετοχή τους. Για όσους δε αδυνατούν να εργαστούν, πρέπει να εξασφαλιστεί επαρκές επίδομα εισοδήματος.

4.2. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί να τονίσει ότι ο ισχυρός ανταγωνισμός λόγω της παγκοσμιοποίησης και ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης καθιστούν ακόμα πιο επιτακτική την παροχή επαρκούς κοινωνικής προστασίας από κινδύνους για το κοινωνικό σύνολο όπως η ανεργία. Επιπλέον, απαιτείται να ενισχυθεί η λειτουργία της κοινωνικής προστασίας εν είδει κοινωνικής επένδυσης τόσο προς όφελος της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας όσο και της

⁽¹⁰⁾ Σχέδιο συμπερασμάτων του Συμβουλίου «Ευελιξία με ασφάλεια σε καιρούς κρίσης» SOC 374 ECOFIN 407, 10388/09.

⁽¹¹⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ της 1.10.2009 με θέμα «Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ευελιξία με ασφάλεια στην αναδιάρθρωση που συνδέεται με την παγκόσμια ανάπτυξη», εισηγητής: ο κ. Salvatore, συνεισηγητής: ο κ. Calvet Chambon. (ΕΕ C 318 της 23.12.2009, σ. 1).

κοινωνικής ένταξης. Εξάλλου, δεν θα πρέπει οι μεταρρυθμίσεις να θέσουν σε κίνδυνο τις αρχές της αλληλεγγύης που διέπουν την κοινωνική προστασία και οι οποίες έχουν αποδειχθεί πολύτιμες για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Εντούτοις, δεδομένου ότι οι αλλαγές κρίνονται απαραίτητες, τα συστήματα κοινωνικής προστασίας δεν θα πρέπει να είναι ανεπίδεκτα αλλαγών, ενώ παράλληλα, θα πρέπει να διέπονται από μια σαφή, μακρόπνοη και καλά συντονισμένη πολιτική κοινωνικών μεταρρυθμίσεων· μια πολιτική που θα παράσχει προστασία και θα ενισχύει τη διαδικασία της βραχυπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης μετάβασης.

4.3. Επομένως, θα πρέπει να βρεθούν τρόποι έτσι ώστε οι διάφορες συνιστώσες της κοινωνικής προστασίας να συμβάλουν πιο αποτελεσματικά στην κοινωνική και οικονομική ένταξη. Υπό αυτό το πρίσμα, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τα ακόλουθα σημεία.

4.3.1. Λαμβάνοντας υπόψη τις δημογραφικές ανισορροπίες και τις αλλαγές του οικογενειακού περιβάλλοντος

4.3.1.1. Η προοπτική της γήρανσης του πληθυσμού στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες εγείρει αρκετά ερωτήματα όσον αφορά την κοινωνική ένταξη και αρκετές χώρες έχουν ήδη αρχίσει να δραστηριοποιούνται επί του θέματος. Η πιο πρόδηλη διαπίστωση, αν και δεν συνοδεύεται πάντα από μια αποτελεσματική αντιμετώπιση, είναι η αύξηση του ποσοστού του συνταξιοδοτούμενου πληθυσμού και των ατόμων που χρήζουν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και κοινωνικής πρόνοιας. Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ των θέσεων της σύστασης της Επιτροπής⁽¹²⁾ για την ενίσχυση της απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων και την τόνωση της απασχόλησης στον τομέα της περίθαλψης μέσω της εισαγωγής φοροαπαλλαγών και λοιπών κινήτρων. Η ΕΟΚΕ κρίνει ότι η πρόταση της Επιτροπής να αποθαρρυνθούν τα προγράμματα πρόωρης συνταξιοδότησης απαιτεί προηγούμενη εμπειριστατωμένη συζήτηση σχετικά με τους βασικούς όρους, την έκταση, τα πολιτικά μέτρα στήριξης ώστε να μην δημιουργηθούν κοινωνικά προβλήματα κατά μείζονα λόγο για τους ηλικιωμένους. Η ΕΟΚΕ έχει ήδη συμβάλει σημαντικά στο συγκεκριμένο ζήτημα.

4.3.1.2. Μια άλλη συνιστώσα της δημογραφικής κατάστασης είναι το γεγονός ότι πολλές πολιτικές, και διη οικογενειακές πολιτικές, δεν καλύπτουν επαρκώς την επιθυμία των ατόμων να αποκτήσουν παιδιά⁽¹³⁾. Η ΕΟΚΕ εφιστά την προσοχή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής στη γνωμοδότηση που κατήρτισε με θέμα την οικογένεια και τις δημογραφικές αλλαγές⁽¹⁴⁾. Κάθε χώρα χρειάζεται μια οικογενειακή πολιτική που θα σέβεται τη βούληση του κάθε πολίτη (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών), θα αναδεικνύει τον οικογενειακό βίο, θα ασχολείται με τον σοβαρό αντίκτυπο –πρωτίστως για τα παιδιά– της διάλυσης της οικογένειας, τη βία, την ανέχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, μια πολιτική που θα αφογκράζεται τις βιοτικές ανάγκες και επιθυμίες των πολιτών. Κατά συνέπεια, μια συνολική οικογενειακή πολιτική θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για κάθε

χώρα της ΕΕ σε συνάρτηση με το εισόδημα, τις υπηρεσίες φροντίδας για τα παιδιά, τη δυνατότητα πρόσβασης των γονέων σε θέσεις πλήρους και ποιοτικής απασχόλησης, την ισότητα των δύο φύλων, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές και πολιτισμικές υπηρεσίες, την απασχόληση καθώς και την παροχή και τον σχεδιασμό υποδομών.

4.3.2. Βελτιστοποίηση της ασφάλισης ανεργίας και ενίσχυση της ενσωμάτωσης

4.3.2.1. Η ασφάλιση ανεργίας αποτελεί βασικό κοινωνικό επίδομα το οποίο παρέχει ασφάλεια στους απολυμένους ή άνεργους εργαζομένους, ιδίως στο πλαίσιο της συνεχούς αναδιάρθρωσης που συνεπάγονται η οικονομική κρίση και ο ανταγωνισμός. Μάλιστα, εάν πρόκειται και για επαρκές ποσό, η ασφάλιση ανεργίας μπορεί να συμβάλει ακόμα και στη ρευστότητα της αγοράς και να διευκολύνει την κινητικότητα στον τομέα της απασχόλησης. Σε ορισμένες χώρες, ωστόσο, η ασφάλιση ανεργίας σημαίνει απλώς μια παθητική χορήγηση επιδομάτων, χωρίς την ύπαρξη κατάλληλου συστήματος επανένταξης στην αγορά εργασίας (ήτοι μετάβαση από καθεστώς ανεργίας σε καθεστώς απασχόλησης) ή κατάρτισης με γνώμονα την εύρεση μιας βιώσιμης εργασίας. Σε γενικές γραμμές, τα κονδύλια για την ασφάλιση ανεργίας πρέπει να πραγματοποιούνται με τρόπο πιο ενεργητικό. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαν να βασίζονται, όπως ήδη συμβαίνει σε μερικές χώρες, σε ατομικές συμβάσεις επανόδου στην εργασία, οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για τη χορήγηση επιδόματος. Σε αυτή την περίπτωση, οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να διαθέτουν τα κατάλληλα συστήματα υποστήριξης, ενσωμάτωσης και κατάρτισης και να παρέχουν πρόσβαση σε λοιπές αρμόδιες υπηρεσίες. Ιδιαίτερη σημασία έχει δε το στοιχείο της πρόληψης και γι' αυτόν τον λόγο θα πρέπει να πραγματοποιούνται ταχείες παρεμβάσεις στην προσπάθεια πάταξης του φαινομένου της παιδικής φτώχειας, παράλληλα με μια πολιτική δια βίου κατάρτισης, η οποία, ενδεχομένως, θα περιλαμβάνει τη δυνατότητα επαγγελματικού αναπροσανατολισμού.

4.3.2.2. Η μετάβαση και η ενσωμάτωση θεωρούνται βασικοί παράγοντες και για άλλες ομάδες του πληθυσμού όπως τα θύματα ατυχημάτων, τα άτομα που αδυνατούν να εργαστούν λόγω κάποιων ασθενειών (μετάβαση από την απασχόληση στην ανεργία λόγω αναπηρίας). Τούτο εγείρει το ερώτημα, πρώτον, του επιδόματος αναπλήρωσης ή διαβίωσης και, δεύτερον, της επιστροφής ή πρόσβασης στην απασχόληση. Η ύπαρξη ενός εισοδήματος είναι αναγκαία, αλλά όχι πάντα ικανή συνθήκη, για την εξασφάλιση της αυτάρκειας του ατόμου. Σε πολλές περιπτώσεις η ένταξη του ατόμου στον εργασιακό βίο δεν αντιμετωπίζεται με τη δέουσα σημασία, παρά τις σχετικές νομικές διατάξεις. Η διαδικασία παροχής καθοδήγησης και υποστήριξης για την εύρεση ή την επανένταξη της εργασίας είναι συχνά δύσκαμπτη και ακατάλληλη. Ούτε τα προαπαιτούμενα για τη χορήγηση του επιδόματος ούτε το ύψος της αποζημίωσης θα πρέπει να αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για όσους επιθυμούν να ακολουθήσουν πρόγραμμα φυσικής και επαγγελματικής αποκατάστασης ή να ξεκινήσουν εκ νέου να εργάζονται· ανατίτως, θα πρέπει να ενθαρρύνονται. Ωστόσο, οι μεταρρυθμίσεις που προκρίνουν τα ενεργητικά μέσα έναντι των παθητικών θα πρέπει να πραγματοποιούνται πάντα με κριτήριο τους στόχους του Ευρωπαϊκού Κώδικα κοινωνικής ασφάλειας και των πρωτοκόλλων του. Η έννοια της κατάλληλης απασχόλησης συνίσταται στην καθοδήγηση των ανέργων προς μια μορφή απασχόλησης που αξιοποιεί με τον πλέον παραγωγικό και αποτελεσματικό τρόπο τις δεξιότητες και τα προσόντα τους προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο, για τα άτομα που αδυνατούν να εργαστούν, θα πρέπει παράλληλα να προβλέπεται επαρκές επίδομα που θα τους εξασφαλίζει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης.

(12) Βλ. «Κοινή δέσμευση για την απασχόληση» (COM(2009) 257 τελικό), σ. 9.

(13) Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ της 30.9.2009 με θέμα «Εργασία και φτώχεια: η αναγκαιότητα μιας σφαιρικής προσέγγισης», CESE 937/2009, εισηγήτρια: η κ. Prud'homme. (EE C 318 της 23.12.2009, σ. 52).

(14) Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ της 14.3.2007 με θέμα «Η οικογένεια και οι δημογραφικές εξελίξεις», εισηγητής: ο κ. Buffetout (EE C 161 της 13.7.2007, σ. 66)

5. Η προαγωγή της δια βίου μάθησης και κατάρτισης

5.1. Τα κράτη μέλη ακολουθούν πολύ διαφορετικά συστήματα και επίπεδα επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης του εργατικού δυναμικού. Το γεγονός ότι η επιμόρφωση και η κατάρτιση των πολιτών ανά την ΕΕ χαρακτηρίζεται από αυξημένη ανισομέρεια –οι έχοντες υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης γίνονται αποδέκτες περισσότερης κατάρτισης και επιμόρφωσης κατά την επαγγελματική τους σταδιοδρομία απ' ό,τι όσοι έχουν χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης– αποτελεί σημαντική πρόκληση πολιτικής φύσεως σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης και σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης. Δεδομένου ότι οι έχοντες χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι αυτοί που διατρέχουν και τον μεγαλύτερο κίνδυνο ανεργίας ή μεταφοράς του τόπου εργασίας τους, επιβάλλεται η σχετική πολιτική να διασφαλίζει την ευκολότερη και μαζικότερη πρόσβαση στα προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης. Επομένως, η ΕΟΚΕ ζητά να ληφθεί πρόνοια για αποτελεσματικότερη συμπερίληψη όλων των πολιτών –και ιδίως όσων ανήκουν στις πλέον αποκομμένες ομάδες– που επιθυμούν να αποκτήσουν περισσότερες επιλογές στην αγορά εργασίας.

5.2. Το γεγονός ότι οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και τεχνολογικές ανακατατάξεις θα οδηγήσουν σε διαδοχικές τροποποιήσεις όσον αφορά τις δεξιότητες σημαίνει επίσης ότι θα πρέπει να αναλυθεί διεξοδικά το θέμα της γενικής κατάρτισης, ιδίως εάν το ζητούμενο είναι η μεγαλύτερη ευθυγράμμιση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Επομένως, θα πρέπει α) οι νέοι να λάβουν ολοκληρωμένη παιδεία και β) να προσδιοριστούν οι τρέχουσες και οι μελλοντικές ανάγκες ως προς τις απαιτούμενες δεξιότητες μέσω μιας ανάλυσης σε τοπικό ή/και εθνικό επίπεδο, έτσι ώστε να αντανακλάται η ποικιλομορφία εντός και μεταξύ των κρατών μελών. Η ΕΟΚΕ, έχοντας υπόψη την πρωτοβουλία της Επιτροπής με μερικό τίτλο «Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας»⁽¹⁵⁾, επιφυλάσσεται να τοποθετηθεί λεπτομερώς.

5.3. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τη θέση της σύστασης της Επιτροπής ότι η επαγγελματική σταδιοδρομία ενός ατόμου δεν θα πρέπει να ξεκινά με την εμπειρία της ανεργίας. Γι' αυτόν τον λόγο, είναι σημαντικό να δίνεται σε κάθε απόφοιτο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης –ο οποίος επιθυμεί και μπορεί– η δυνατότητα και τα κίνητρα περαιτέρω εκπαίδευσης ή συμμετοχής σε κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την τοποθέτηση της ΕΟΚΕ, μπορείτε να ανατρέξετε στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με μερικό τίτλο «Απασχόληση των κατηγοριών προτεραιότητας»⁽¹⁶⁾.

6. Η στέγαση ως παράγοντας κοινωνικής ένταξης

6.1. Το φαινόμενο των αστέγων αποτελεί μια από τις σοβαρότερες μορφές αποκλεισμού. Πολλά από τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν επικυρώσει τις διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις για

την αναγνώριση και σεβασμό του δικαιώματος στη στέγαση: την Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (άρθρο 25), το Διεθνές σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα (άρθρο 11), τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (άρθρο 27), τη Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (άρθρα 14 και 15), τη Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (άρθρο 8), τον Ευρωπαϊκό κοινωνικό χάρτη (άρθρα 15, 16, 19, 23, 30, 31) καθώς και τον Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 34, παράγραφος 3).

6.2. Στην Ευρώπη η στεγαστική κρίση πλήττει 70 εκατομμύρια ανθρώπους που ζουν σε ακατάλληλες συνθήκες στέγασης, εκ των οποίων τα 18 εκατομμύρια απειλούνται με έξωση και 3 εκατομμύρια είναι άστεγοι. Αυτά τα αριθμητικά στοιχεία αυξάνονται ακόμα περισσότερο εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, με αποτέλεσμα 2 εκατομμύρια οικογένειες στην Ευρώπη να έχουν απολέσει την κατοικία τους λόγω της αδυναμίας τους να αποπληρώσουν τις δόσεις της υποθήκης⁽¹⁷⁾. Τα κράτη μέλη οφείλουν να συμπεριλάβουν το συγκεκριμένο ζήτημα στις προτεραιότητές τους προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν τον αντίκτυπο για τους πολίτες τους, και δη τους πλέον ευπαθείς εξ αυτών.

6.3. Η απώλεια στέγης επιφέρει αποτελέσματα εκ διαμέτρου αντίθετα σε σχέση με τον στόχο της κοινωνικής ένταξης, ήτοι μια προβλεπόμενη αύξηση της ζήτησης οικονομικά προσιτής και αξιοπρεπούς κατοικίας, χαμηλότερη ασφάλεια κατοχής στα συμβόλαια κατοικίας, μεγαλύτερο κίνδυνο για αγωγή κατάσχεσης στα ενυπόθηκα δάνεια και αυξημένες πιθανότητες έξωσης. Αυτοί που θα πληγούν είναι κυρίως ο νέοι, οι ηλικιωμένοι, οι άνεργοι, οι άποροι, οι μετανάστες καθώς και οι οικογένειες μεσαίου εισοδήματος. Η ΕΟΚΕ συνιστά θερμά αφενός την εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης στο θέμα της στέγασης, και αφετέρου την καθιέρωση μηχανισμών πρόληψης εξώσεων, κυρίως για τις διάφορες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

6.4. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει τη χρήση της ανοικτής διαδικασίας συντονισμού ως πλαίσιο ανταλλαγής χρηστών πρακτικών, καθώς και την επιλογή του φαινομένου των αστέγων και του αποκλεισμού από τη στέγαση ως κύριας θεματικής ενότητας της κοινωνικής ανοικτής μεθόδου συντονισμού για το 2009. Προτείνει δε την επέκτασή της διά της ενίσχυσης των ήδη υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ όσον αφορά τα:

6.4.1. Προγράμματα παροχής οικονομικά προσιτής και αξιοπρεπούς κατοικίας.

6.4.2. Προγράμματα προώθησης λύσεων εναλλακτικής στέγασης και πειραματικών σχεδίων νέου τύπου εργατικών κατοικιών, τα οποία δίνουν έμφαση στην διαγενεακή αλληλεγγύη, στην πολυπολιτισμικότητα και στο θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, την κοινωνία πολιτών και τους επενδυτές σε κοινωνικά έργα.

⁽¹⁵⁾ «Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας – Πρόβλεψη και κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας και των αναγκών σε δεξιότητες», (ISBN 978-92-79-11211-9), COM(2008) 868 τελικό.

⁽¹⁶⁾ Βλ. υποσημείωση 8.

⁽¹⁷⁾ Βλ: http://www.habitants.org/noticias/inhabitants_of_europe/european_platform_on_the_right_to_housing_2009.

6.5. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τη δήλωση του Συμβουλίου και της Επιτροπής⁽¹⁸⁾ σύμφωνα με την οποία «η οικονομική ένταξη αποτελεί προϋπόθεση για τη βιώσιμη πρόσβαση στη στεγαστική αγορά» και πρέπει να παρασχεθεί κατάλληλη υποστήριξη και καθοδήγηση σε όσους απειλούνται με έξωση και κατάσχεση του ακινήτου τους.

7. Η εδαφική πολιτική ως παράγοντας κοινωνικής ένταξης

7.1. Οι πολιτικές με κύριο αντικείμενο την παροχή στέγασης πρέπει να επικαιροποιούνται και να συμπληρώνονται από τις αντίστοιχες εδαφικής ή γεωγραφικής εμβέλειας. Όλες οι μελέτες με θέμα την κοινωνική ένταξη τονίζουν την ύπαρξη μειονεκτούσων περιφερειών και κοινοτήτων. Σε πολλές περιπτώσεις οι παράγοντες που προκαλούν αυτές τις ανισότητες σχετίζονται με τις υποδομές (ανεπαρκείς υπηρεσίες κοινής ωφελείας και μη, ακατάλληλες εγκαταστάσεις καθώς και έλλειψη εργασίας) και μπορούν να προκαλέσουν περιβαλλοντική και κοινωνική υποβάθμιση. Τα νέα στοιχεία που προκύπτουν δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο τοπικό επίπεδο, καταδεικνύοντας πώς τα προβλήματα και οι ανεπάρκειες μπορούν να συσσωρευτούν σχηματίζοντας περιοχές που δεν αποτελούνται απλώς από άτομα καθ' εαυτά ευπαθή, αλλά τα οποία έχουν περιέλθει σε αυτή την κατάσταση για τον συγκεκριμένο και για άλλους συναφείς λόγους. Η απουσία επενδύσεων, είτε πρόκειται για τοπικό, εθνικό είτε ξένο κεφάλαιο, σε αυτές τις περιοχές οξύνει τις ανισότητες.

7.2. Συνεπώς, ένας από τους στόχους της σχετικής πολιτικής θα πρέπει να είναι η αποφυγή των ανισοροπιών ανά περιοχές ή περιφέρειες και η ειδική μέριμνα για τις ιδιαίδοντες μειονεκτούσες περιοχές. Ως προς αυτό, είναι πολύ σημαντικός ο ρόλος της τοπικής πρωτοβουλίας και το ίδιο ισχύει για την κοινωνική ανάπλαση εξαθλιωμένων και υποβαθμισμένων περιοχών και οικισμών. Δεν τίθεται μόνο θέμα επενδύσεων σε υλικές υποδομές, αλλά και έμφασης στην εκ βάθρων δημιουργία των κοινωνικών και κοινοτικών υποδομών και στην ανάκτηση του κοινωνικού κεφαλαίου αυτών των περιοχών.

7.3. Η απασχόληση μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην εξάλειψη αυτών των ανισοτήτων ανά περιοχή. Η επαγγελματική απορρόφηση του ντόπιου πληθυσμού συντείνει στη μείωση της φτώχειας, στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, στην τόνωση της αυτοεκτίμησης, της αυτοπεποίθησης και στην οικονομική ενίσχυση των κοινωνικά αποκλεισμένων. Επίσης βοηθά στην αύξηση των οικονομικών και λοιπών πόρων της τοπικής οικονομίας. Αντιστρόφως, η πρόσβαση στις υπηρεσίες αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε τοπικό επίπεδο. Εξίσου σημαντική είναι και η συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων σε αυτές και σε άλλου τύπου πρωτοβουλίες, όπως η ανάπτυξη τοπικών μικροεπιχειρήσεων.

7.4. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την πεποίθησή της ότι, πέραν των κλασικότερων πεδίων εφαρμογής της πολιτικής κοινωνικής ένταξης, θα πρέπει να προκριθεί ένα νέο πεδίο πολιτικής ή αντικείμενο ενδιαφέροντος. Ο σκοπός είναι η δημιουργία μιας δραστήριας και ολοκληρωμένης κοινωνίας: μέχρι ενός σημείου, παρατηρείται μια εκτεταμένη επικάλυψη των δομών πολιτικής (π.χ. η αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος, η ανεπάρκεια δεξιοτήτων), όμως πρόκειται για μια προβληματική που θα πρέπει να αναλυθεί από μια ξεχωριστή πολιτική.

7.5. Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την πρόταση της Επιτροπής⁽¹⁹⁾ για ενεργοποίηση και επίσπευση των διαδικασιών χρηματοδότησης μέσω ενός νέου μηχανισμού της ΕΕ για μικροχρηματοδοτήσεις στον τομέα της απασχόλησης, «ώστε να αναπτυχθούν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις και η κοινωνική οικονομία». Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην εδαφική πολιτική με τη συμμετοχή των κρατών μελών, των κοινωνικών εταίρων, των αρμόδιων τοπικών αρχών και κοινοτήτων, καθώς και της κοινωνικής οικονομίας.

8. Η αντιμετώπιση της πολυμορφίας και η ενσωμάτωση των μεταναστών

8.1. Η πολιτισμική πολυμορφία αναγνωρίζεται ευρέως ως ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της Ευρώπης, όμως η διακυβέρνηση των ευρωπαϊκών κοινωνιών δεν είναι πάντα πολυπολιτισμική. Κατά την ΕΟΚΕ, η πολιτική κοινωνικής ένταξης πρέπει εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο οι ευρωπαϊκές κοινωνίες μεταχειρίζονται τις μειονότητες (π.χ. τους Ρομά⁽²⁰⁾) και τους μετανάστες. Υπάρχουν δε διάφορες μέθοδοι ανάλυσης και επίλυσης του εν λόγω φαινομένου.

8.2. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι ο συνδυασμός των εννοιών του «πλουραλισμού» και της «ισότητας» ως προϋποθέσεων κοινωνικής ένταξης χρήζουν διερεύνησης. Αποτελεί ενίοτε πρόκληση για την εκάστοτε χώρα υποδοχής, τις μειονότητες και τους μετανάστες η εκτίμηση του πολιτισμού και των αξιών του άλλου. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ εισηγείται την ανάληψη ορισμένων ριζικών δράσεων: από πλευράς κοινωνίας υποδοχής, απαιτούνται, μεταξύ άλλων, μέτρα για τον προσδιορισμό της προσφοράς των μεταναστών καθώς και για τον εντοπισμό των παραγόντων που οδηγούν στις διακρίσεις, τις ανισότητες και τον αποκλεισμό. Από την πλευρά τους, οι μειονότητες και οι μετανάστες, καλούνται να επιδείξουν προθυμία προσαρμογής στους κανόνες και τις παραδόσεις της χώρας υποδοχής, χωρίς να απεμπολήσουν την ταυτότητα και τις παραδόσεις τους. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να ανατρέξετε στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με μερικό τίτλο «Απασχόληση των κατηγοριών προτεραιότητας»⁽²¹⁾.

⁽¹⁹⁾ Βλ. «Κοινή δέσμευση για την απασχόληση» (COM(2009) 257 τελικό), σ. 11.

⁽²⁰⁾ Βλ. γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Η ένταξη των μειονοτήτων – οι Ρομά», εισηγήτρια: η κ. Sigmund, συνεισηγήτρια: η κ. Sharma. (EE C 27 της 3.2.2009, σ. 88).

⁽²¹⁾ Βλ. υποσημείωση 8.

⁽¹⁸⁾ Βλ. Κοινή έκθεση για την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη του Συμβουλίου για το 2009, 7309/09, κεφ. 2 παρ. 8.

8.3. Ο ρόλος του διαπολιτισμικού διαλόγου χρήζει επίσης ιδιαίτερης μνείας, είτε στο πλαίσιο του διαλόγου των πολιτών είτε καθ' εαυτόν. Στους πιθανούς στόχους αυτού του είδους της δράσης συγκαταλέγονται οι εξής:

— Η εγκαθίδρυση διαδικασιών οικοδόμησης αμοιβαίας εμπιστοσύνης και πίστης σε ένα κοινό μέλλον και σε αξίες του πολίτη όπως η δικαιοσύνη, η ανεκτικότητα, ο σεβασμός της ελευθερίας και της δημοκρατίας, η ισότητα των δύο φύλων, η

αλληλεγγύη, η κοινωνική ευθύνη, καθώς και η καλλιέργεια του αισθήματος του ανήκειν και της αμοιβαίας αναγνώρισης.

- Η ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής μέσω της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ενσωμάτωσης των μεταναστών.
- Η επανεξέταση όλων των πολιτικών με κριτήριο την «πολιτισμική διάσταση της δικαιοσύνης», συμπεριλαμβανόμενων των φαινομένων του στιγματισμού και των διακρίσεων.

Βρυξέλλες, 4 Νοεμβρίου 2009.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Mario SEPI
